

Αγαπητοί μαθητές

Το βιβλίο αυτό σκοπό έχει να σας γνωρίσει σε βάθος τα διάφορα είδη κειμένων (αφήγηση, περιγραφές, επιχειρηματολογικά κείμενα, οδηγίες), τα οποία διδάσκονται στο σχολικό βιβλίο της Γλώσσας, και ταυτόχρονα να σας βοηθήσει να αναπτύξετε την ικανότητά σας να παράγετε και οι ίδιοι ανάλογα κείμενα, ώστε να χειρίζεστε τα διάφορα είδη λόγου και να ανταποκρίνεστε αποτελεσματικά στις διάφορες ανάγκες επικοινωνίας.

Γι' αυτό ακολουθώντας την ύλη του σχολικού εγχειριδίου, το παρόν βιβλίο περιλαμβάνει σε κάθε ενότητα:

- ✓ Παρουσίαση των βασικών στοιχείων που χαρακτηρίζουν τα διάφορα είδη κειμένων.
- ✓ Αναλυτικά παραδείγματα για κατανόηση της θεωρίας.
- ✓ Ασκήσεις, όπου ο μαθητής καλείται να εφαρμόσει τα όσα διδάχθηκε θεωρητικά και να παραγάγει και ο ίδιος κείμενα.
- ✓ Ανάπτυξη ορισμένων θεμάτων παραγωγής λόγου από το σχολικό βιβλίο, που σχετίζονται με τη θεματική της ενότητας.
- ✓ Κριτήριο αξιολόγησης, όπου επιχειρείται μια πιο συνολική αξιολόγηση του μαθητή με ασκήσεις που δεν αφορούν μόνο τα διάφορα κειμενικά είδη αλλά και τα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα ή το λεξιλόγιο που έχει διδαχθεί στην αντίστοιχη ενότητα του σχολικού βιβλίου.

Καλαβρουζιώτου Δημήτρα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ενότητα 1: Ο φίλος μας το περιβάλλον	11
Ενότητα 2: Η ζωή στην πόλη	55
Ενότητα 3: 28η Οκτωβρίου	87
Ενότητα 4: Τα ζώα που ζουν κοντά μας	93
Ενότητα 5: 17η Νοέμβρη	119
Ενότητα 6: Οι φίλοι μας, οι φίλες μας	123
Ενότητα 7: Μουσική	157
Ενότητα 8: Χριστούγεννα	183
Ενότητα 9: Βιβλία – Βιβλιοθήκες	189
Ενότητα 10: Μυστήρια – Επιστημονική φαντασία	223
Ενότητα 11: Παιχνίδια	255
Ενότητα 12: 25η Μαρτίου	281
Ενότητα 13: Κατασκευές	291
Ενότητα 14: Πάσχα	311
Ενότητα 15: Τηλεόραση	325
Ενότητα 16: Αθλήματα – σπορ	349
Ενότητα 17: Ταξίδια στο διάστημα	373
Απαντήσεις:	401

Ο φίλος μας το περιβάλλον

Α. ΠΩΣ ΑΦΗΓΟΥΜΑΣΤΕ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Τι είναι η αφήγηση

Αφήγηση είναι η προφορική ή γραπτή παρουσίαση ενός γεγονότος ή μιας σειράς γεγονότων είτε πραγματικών είτε φανταστικών.

Υπάρχουν διάφορα είδη γραπτής αφήγησης, όπως:

- οι μύθοι
- τα παραμύθια
- τα μυθιστορήματα
- τα διηγήματα
- η ιστορική αφήγηση
- τα απομνημονεύματα κ.λπ.

Ποιος αφηγείται μια ιστορία

Αυτός που αφηγείται μια ιστορία λέγεται **αφηγητής**. Ο αφηγητής μπορεί:

- να παίρνει μέρος στα γεγονότα που αφηγείται, οπότε η αφήγηση γίνεται σε **α' πρόσωπο** (ενικού ή πληθυντικού)
- να μη συμμετέχει στα γεγονότα που αφηγείται, οπότε η αφήγηση γίνεται σε **γ' πρόσωπο** (ενικού ή πληθυντικού).

Ποια είναι τα βασικά στοιχεία μιας αφήγησης

Για να αφηγηθούμε μια ιστορία, πρέπει να αναφέρουμε τα εξής στοιχεία:

- το **χώρο**, όπου συμβαίνουν τα γεγονότα και δρουν οι ήρωες της ιστορίας

- το **χρόνο** κατά τον οποίο συμβαίνουν τα γεγονότα
- τους **ήρωες** της ιστορίας, τα πρόσωπα δηλαδή που συμμετέχουν σ' αυτή (πρωταγωνιστές και δευτερεύοντα πρόσωπα)
- την **εξέλιξη της ιστορίας**, δηλαδή πώς ξεκινάει η ιστορία (**αίτια-αφορμές**), πώς προχωράει η ιστορία (**ποια γεγονότα συμβαίνουν και πώς αντιδρούν οι ήρωες σ' αυτά**) και πώς τελειώνει η ιστορία (**λύσεις – αποτελέσματα – συνέπειες**)
- τις **σκέψεις** και τα **συναισθήματα** των ηρώων ή του αφηγητή της ιστορίας.

Σημειώσεις

- Σε μια αφήγηση φανταστικών γεγονότων ο χώρος και ο χρόνος μπορεί να μην αναφέρονται συγκεκριμένα αλλά να είναι απροσδιόριστοι:
π.χ. *Σ' ένα δάσος, Σε μια χώρα κ.λπ.*
Κάποτε, Μια φορά κι έναν καιρό, Τα παλιά χρόνια
κ.λπ.
- Οι ήρωες μιας ιστορίας μπορεί να είναι άνθρωποι αλλά και φυτά ή ζώα ή ακόμα και αντικείμενα που προσωποποιούνται.

Πώς οργανώνεται η αφήγηση μιας ιστορίας

Η αφήγηση οργανώνεται με βάση το **χρόνο**, γύρω δηλαδή από ένα χρονικό άξονα. Παράλληλα όμως τα γεγονότα ή οι καταστάσεις που εξιστορούνται συνδέονται **αιτιολογικά** μεταξύ τους (σχέση **αιτίου-αποτελέσματος**).

Σημείωση

Σε μια αφήγηση τα γεγονότα συνήθως παρουσιάζονται με τη χρονική τους σειρά. Υπάρχει όμως η περίπτωση, κυρίως στις λογοτεχνικές αφηγήσεις, η χρονική σειρά των γεγονότων να ανατρέπεται. Έτσι είναι πιθανό ο αφηγητής να ξεκινάει την αφήγησή του από τη μέση της ιστορίας και στη συνέχεια να γυρνάει στο παρελθόν, για να μας αφηγηθεί γεγονότα που προηγήθηκαν.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιου τρόπου αφήγησης είναι η *Οδύσσεια* του Ομήρου, όπου ο ποιητής ξεκινάει την αφήγησή του από τη στιγμή που ο Οδυσσεάς βρίσκεται στο νησί της Καλυψώς, ενώ στη συνέχεια, όταν ο ήρωας φτάνει στο νησί των Φαιάκων, βρίσκει την ευκαιρία και μας αφηγείται ό,τι συνέβη από τότε που ο Οδυσσεάς έφυγε από την Τροία μέχρι εκείνη τη στιγμή.

Η γλώσσα της αφήγησης

Σε γλωσσικό επίπεδο στην αφήγηση χρησιμοποιούνται:

- οι **παρελθοντικοί χρόνοι** των ρημάτων (κυρίως ο παρατατικός και ο αόριστος) και ο **ιστορικός ενεστώτας**
- **χρονικές προτάσεις, επιρρήματα και λέξεις ή φράσεις** που φανε-

Ιστορικός ενεστώτας

Είναι ο ενεστώτας που στις αφηγήσεις χρησιμοποιείται αντί του παρατατικού ή του αορίστου, γεγονός που δίνει μεγαλύτερη ζωντάνια στο λόγο.

π.χ. *Ήταν μεσάνυχτα. Ξαφνικά χτυπάει η πόρτα. Ανοίγω ξαφνιασμένος και ένας περίεργος άντρας εμφανίζεται μπροστά μου.*

ρώνουν **χρόνο** (προκειμένου να δηλωθεί η χρονική αλληλουχία-σειρά των γεγονότων)

- **αιτιολογικές προτάσεις** (προκειμένου να δηλωθεί η σχέση αιτίου-αποτελέσματος μεταξύ των γεγονότων)
- **επίθετα και επιθετικοί προσδιορισμοί** όταν στην αφήγηση παρεμβάλλεται περιγραφή
- **ρήματα δράσης και έκφρασης σκέψης και συναισθημάτων των προσώπων.**

Συχνά μέσα στην αφήγηση παρεμβάλλονται κομμάτια στα οποία ο αφηγητής περιγράφει κάποιο χώρο, πρόσωπο, αντικείμενο κ.λπ., γεγονός που δίνει παραστατικότητα στο λόγο και κάνει την αφήγηση πιο κατανοητή.

Παράδειγμα

Τα αγριόγιδα της βόρειας Πίνδου

Μια από τις βασικές δράσεις του προγράμματος WWF Ελλάς είναι η καταγραφή του πληθυσμού του αγριόγιδου της βόρειας Πίνδου. Για το σκοπό αυτό μια σειρά ερευνητικών αποστολών προγραμματίστηκαν να πραγματοποιηθούν από το 2000 ως το 2002. Έτσι, βρεθήκαμε κι εμείς στα οροπέδια της οροσειράς της Τύμφης.

Παρασκευή 30/11/2001. Είχαμε ανέβει αποβραδής στο μεγάλο λιβάδι, κάτω από την Γκαμήλα, την ψηλότερη κορυφή της οροσειράς της Τύμφης και του εθνικού δρυμού Βίκου-Αώου. Άλλη μια αποστολή, η τελευταία του φθινοπώρου. Με τη βοήθεια του τηλεσκοπίου εντοπίσαμε δύο αγριόγιδα, μάνα με μικρό, που στέκονταν ακίνητα στην κορυφή ενός μεγάλου κάθετου βράχου. Σημειώσαμε τα πάντα γύρω από το βιότοπο και το μικρό κοπάδι των αγριόγιδων που βλέπαμε, δηλαδή το υψόμετρο, την κλίση της πλαγιάς, τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος σε μια

ακτίνα πενήντα μέτρων γύρω από το κοπάδι, το φύλο, την ηλικία τους, τις αντιδράσεις τους κ.ά.

Αφήσαμε το κατάλυμά μας και πήραμε το δρόμο προς την κορυφή. Ξέραμε πως θα βρίσκαμε το μεγάλο κοπάδι.

Πράγματι, έπειτα από δύο ώρες πορεία, διακρίναμε στο χείλος του γκρεμού τον αρχηγό του κοπαδιού, ένα τεράστιο αρσενικό που οδηγούσε τα θηλυκά με τα μικρά τους, δώδεκα συνολικά ζώα, για βοσκή στο διπλανό λιβάδι.

Σημειώσαμε κι εδώ όλα τα στοιχεία και συνεχίσαμε στην ανηφόρα. Έπειτα από δύομισι ώρες περπάτημα, φτάσαμε στη θέση όπου θα έπρεπε να ήταν το τρίτο κοπάδι. Όμως ούτε κουνούπι δε φαινόταν στον ορίζοντα. Δεν αργήσαμε να ανακαλύψουμε ίχνη από άρβυλα ανθρώπων και πέντε άδεια φυσίγγια για κυνήγι. Ήταν φανερό πως οι λαθροκυνηγοί είχαν δράσει σ' αυτή την περιοχή...

Περ. Το πάντα, τεύχ. 37,
Ιανουάριος-Μάρτιος 2002 (διασκευή)
από τη Γλώσσα Ε΄ Δημοτικού,
Τετράδιο Εργασιών, α΄ τεύχος, ΟΕΔΒ

- ✓ Το κείμενο είναι η **αφήγηση** ενός πραγματικού γεγονότος.
- ✓ Ο **αφηγητής** συμμετέχει στα γεγονότα, γι' αυτό αφηγείται την ιστορία σε α΄ πληθυντικό πρόσωπο.
- ✓ **Βασικά στοιχεία της αφήγησης:**
  - ▣ **ο χώρος:** Η βόρεια Πίνδος και συγκεκριμένα η ψηλότερη κορυφή της οροσειράς της Τύμφης και του εθνικού δρυμού Βίκου-Αώου
  - ▣ **ο χρόνος:** Παρασκευή 30/11/2001

➡ **οι ήρωες:** μέλη της οργάνωσης WWF Ελλάς.

➡ **η εξέλιξη της ιστορίας**

αίτια-αφορμές: Η διοργάνωση από τη WWF Ελλάς μιας σειράς ερευνητικών αποστολών την περίοδο 2000-2002 για την καταγραφή του πληθυσμού του αγριόγιδου της βόρειας Πίνδου

γεγονότα – αντίδραση ηρώων: Αρχικά η ερευνητική ομάδα εντοπίζει δύο αγριόγινδα και καταγράφει όλα τα απαραίτητα στοιχεία. Στη συνέχεια προχωρά προς την κορυφή του βουνού και εντοπίζει ένα μεγαλύτερο κοπάδι. Αφού καταγράφει τα απαραίτητα στοιχεία, συνεχίζει την πορεία, αλλά δεν κατορθώνει να εντοπίσει το τρίτο κοπάδι. Εντοπίζει όμως ίχνη από άρβυλα ανθρώπων και άδεια φυσίγγια για κυνήγι.

λύση της ιστορίας: Η ερευνητική ομάδα συμπεραίνει ότι λαθροκυνηγοί είχαν δράσει στην περιοχή και γι' αυτό δεν κατορθώνει να βρει τελικά τα υπόλοιπα αγριόγινδα.

➡ **σκέψεις – συναισθήματα:** Ο αφηγητής δεν παρεμβάλλει στην αφήγησή του σκέψεις και συναισθήματα. Έμμεσα μόνο από την τελευταία πρόταση του κειμένου διαφαίνεται η απογοήτευση των μελών της αποστολής.

✓ **Η γλώσσα της αφήγησης:**

➡ Στο κείμενο χρησιμοποιούνται παρελθοντικοί χρόνοι, κυρίως ο αόριστος (*βρεθήκαμε, εντοπίσαμε, Αφήσαμε κ.λπ.*) και ο παρατατικός (*στέκονταν, βλέπαμε, Ξέραμε κ.λπ.*).

➡ Υπάρχουν επιρρήματα και λέξεις-φράσεις που δηλώνουν χρόνο· π.χ. *Παρασκευή, αποβραδής, έπειτα από δυο ώρες, Έπειτα από δυόμισι ώρες.*

➡ Τα επίθετα και οι επιθετικοί προσδιορισμοί είναι ελάχιστα, γιατί δεν παρεμβάλλονται στο κείμενο εκτενείς περιγραφές (πρβ. *ψηλότερη κορυφή, μεγάλου κάθετου βράχου, τεράστιο αρσενικό κ.ά.*).

➡ Ρήματα δράσης· π.χ. *βρεθήκαμε, Είχαμε ανέβει, εντοπίσαμε, Αφήσαμε κ.λπ.*

Ασκήσεις εφαρμογής*

Κείμενο 1

Ο Αρίων και το δελφίνι

Λένε ότι ο Αρίων, που έμενε τον περισσότερο καιρό στην αυλή του Περίανδρου, θέλησε να ταξιδέψει στην Ιταλία και τη Σικελία. Εκεί εργάστηκε, έκαμε πολλά χρήματα και είπε να γυρίσει πίσω στην Κόρινθο. Έφυγε λοιπόν από τον Τάραντα, αλλά επειδή δεν είχε εμπιστοσύνη παρά μόνο στους Κορινθίους, ναύλωσε¹ ένα κορινθιακό καράβι.

Στο ταξίδι όμως οι Κορινθιοί συνεννοήθηκαν να πετάξουν τον Αρίωνα στη θάλασσα για να πάρουν τα χρήματά του. Ο Αρίων κατάλαβε το σκοπό τους και τους ικέτευε να του χαρίσουν τη ζωή και να τους δώσει όλα όσα είχε. Δεν κατόρθωσε να τους πείσει και οι ναύτες τον διέταξαν ή ν' αυτοκτονήσει μέσα στο πλοίο και να τον θάψουν αυτοί όταν φτάσουν στη στεριά ή να πηδήσει αμέσως στη θάλασσα. Μην ξέροντας τι να κάμει, ο Αρίων τους ζήτησε μία τελευταία χάρη: να σταθεί στο κατάστρωμα του πλοίου και να τραγουδήσει φορώντας τα καλύτερά του ρούχα. Όταν θα τελείωνε το τραγούδι, θ' αυτοκτονούσε. Οι ναύτες φυσικά χάρηκαν πολύ που θ' άκουγαν τον καλύτερο τραγουδιστή του κόσμου και συγκεντρώθηκαν στη μέση του πλοίου για να τον ακούσουν. Ο Αρίων φόρεσε τα καλύτερά του ρούχα, πήρε την κιθάρα του, τραγούδησε ένα παλιό τραγούδι, και όταν τελείωσε, έπεσε στη θάλασσα όπως ήταν, με τα ρούχα του. Οι ναύτες συνέχισαν το ταξίδι ως την Κόρινθο.

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις εφαρμογής βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

Εκείνον, καθώς λένε, τον πήρε ένα δελφίνι στη ράχη του και τον μετέφερε στο Ταίναρο. Εκεί βγήκε στη στεριά και ξεκίνησε για την Κόρινθο με τα ίδια ρούχα. Όταν έφτασε εκεί, τα διηγήθηκε όλα. Ο Περίανδρος όμως δεν τον πίστεψε και τον φυλάκισε σε αυστηρή απομόνωση περιμένοντας να έρθει το πλοίο.

Άμα έφτασε το πλοίο, κάλεσε τους ναύτες να του πουν αν ήξεραν τίποτα για τον Αρίωνα. Εκείνοι του αποκρίθηκαν ότι τον είχαν δει στην Ιταλία, ότι ήταν καλά και ότι, όταν έφυγαν, τον άφησαν στον Τάραντα όπου εργαζόταν πολύ καλά. Εκείνη τη στιγμή παρουσιάστηκε εμπρός τους ο Αρίων, ντυμένος όπως ήταν όταν είχε πέσει στη θάλασσα. Οι ναύτες, έκπληκτοι, δεν μπόρεσαν ν' αρνηθούν τίποτα.

Αυτά διηγούνται και οι Κορίνθιοι και οι Λέσβιοι, και στο Ταίναρο υπάρχει ακόμη ένα μικρό ανάθημα² που παριστάνει έναν άνθρωπο καθισμένο σε δελφίνι.

Ηρόδοτος, μτφ. Άγγελος Βλάχος

1. **ναύλωσε**: νοίκιασε πλοίο, 2. **ανάθημα (το)**: αφιέρωμα, τάμα

1. Αφού διαβάσεις προσεκτικά το κείμενο, να συμπληρώσεις τα παρακάτω:

α. Πότε συμβαίνουν τα γεγονότα που αφηγείται ο Ηρόδοτος;

.....
 .....

β. Ποιοι είναι οι ήρωες της ιστορίας;

.....
 .....

γ. Ποια είναι η αιτία-αφορμή της ιστορίας;

.....
.....

δ. Τι ακριβώς συνέβη;

.....
.....

ε. Ποια λύση δόθηκε στην ιστορία;

.....
.....

2. Ο τόπος όπου συμβαίνουν τα γεγονότα δεν είναι ένας αλλά πολλοί. Ποιοι είναι;

.....
.....

3. Ποιες πληροφορίες για τον Αρίονα μας δίνει το κείμενο;

.....
.....
.....

4. «Στο ταξίδι όμως οι Κορίνθιοι ... ή να πηδήσει αμέσως στη θάλασσα». Να μεταφέρεις τα ρήματα του αποσπάσματος που βρίσκονται στην οριστική από τον αόριστο στον ενεστώτα. Τι προσφέρει ο ενεστώτας στο λόγο του κειμένου;

.....
.....

.....
.....
.....
.....

5. *Να υπογραμμίσεις το σωστό.*

- α. Ο αφηγητής συμμετέχει στα γεγονότα.
- β. Ο αφηγητής δε συμμετέχει στα γεγονότα.

6. *Στο κείμενο υπάρχουν κρίσεις ή σχόλια του αφηγητή; Αν ναι, ποια είναι αυτά;*

.....
.....
.....
.....
.....

7. *Να υπογραμμίσεις το σωστό.*

- Τι είδους κείμενο είναι αυτό που διάβασες;
- α. ιστορική αφήγηση
  - β. μύθος
  - γ. διήγημα
  - δ. μυθιστόρημα

8. *Προσπάθησε να μεταφέρεις με σύντομο τρόπο την ιστορία του Αρίονα σ' ένα φίλο σου.*

.....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Κείμενο 2

Ένα ελάφι στον Παρνασσό

Την Άνοιξη του '40 γυρίζαμε από σχολικό περίπατο φιλοτραγουδώντας μες στη λιακάδα όλοι οι μαθητές, όταν βρεθήκαμε αντίκρυ στο θαύμα: στην καρότσα ενός φορτηγού, στην πλατεία, σε μια πελώρια μέσα ξύλινη κλούβα, να μισοκρύβεται και να προβαίνει, για ένα ολόκληρο σχεδόν λεπτό, το ελάφι! Πρόφτασα και το αποτύπωσα¹, τα κλαδωτά κέρατα και τα λιγνά του ποδάρια, ολοζώντανο μέσα μου, προτού χαθεί. Το φορτηγό έφευγε κιόλας για τον Παρνασσό. Η δασική υπηρεσία θ' άφηνε από τώρα στο δάσος το αρσενικό και θ' ακολουθούσε σε λίγο το ταίρι του.

Μανούλα μου! Σωθήκανε λοιπόν τα ψέματα! Ένα ελάφι αληθινό, ένα εξωτικό παναπεί φερμένο απ' τα παραμύθια ολόισια, θα ζει τώρα και θα τριγυρνάει μέσα στα δάση του Παρνασσού!

Θα το ιδώ μήπως καμιά φορά, θα μου γίνει αυτός ο πόθος; Μη γίνουμε οι δύο μας ζευγάρι αξεχώριστο, φίλοι πιστοί, τριγυρνώντας στις εξοχές και στο χωριό, προκαλώντας τη ζήλια

και την κατάπληξη όλου του κόσμου; Δε με συμμαζευε πια τίποτα.

Εγώ λοιπόν έτσι σκεφτόμουν. Μα οι δασικές μας υπηρεσίες; Τι λογάριαζαν οι απονήρευτες, τι φαντάστηκαν ξαμολώντας ελεύθερο κοτζάμ θηρίο στα καλαμποκοφάσουλα του οροπεδίου σαν κόκορα στο ζυμάρι; Τι τους πέρασε απ' το νου; Πως θα αναγνώριζε μήπως μονάχο του το ξένο βιος² και θα συγκρατιόταν ή μην οι χωριάτες, μαγεμένοι κι αυτοί απ' τη χάρη του, θα του χαλάλιζαν τη σοδειά τους;

Μυστήρια πράγματα. Γιατί σαν φούντωσε καλά τ' οροπέδιο και θράσεψαν³ τα καλαμπόκια, βρήκε το ελάφι στρωμένο παράδεισο κι οι χωριάτες το διάολό τους με κλαδωτά κέρατα! Όπου έπεφτε μια φορά, δε φύτρωνε πλέον χορτάρι.

Κι άρχισε ο παραλογισμός. Να το βγάλουν απ' τη μέση ήταν αδύνατο, γιατί ήταν κτήμα της πολιτείας και προστατευόταν από τους νόμους της. Να σπκώσουν φράχτες εξάλλου και κάγκελα, να κλείσουν μέσα τα χωραφάκια τους απ' τη μια μέρα στην άλλη, σαν δύσκολο πάλι. Το μπόδιζαν λοιπόν...

Με φωνές και φοβέρες τη μέρα, με ξύλα, πέτρες και τενεκέδες τη νύχτα. Ν' αποδιώχνουν και να παραπαίρνουν, σαν να 'ταν χολεριασμένο, οι χωριάτες το ελάφι! Που χίμηξε κι αυτό σε μια κακομοίρα γυναίκα και της τσάκισε όχι και λίγα πλευρά με τα κέρατά του!

Το άλλο καλοκαίρι, ήταν αυτό του '41. Οι Γερμανοί διάβηκαν, οι στρατιώτες μας, όσοι τυχεροί, γύρισαν, ο κόσμος ανασαινε όπως ανάμεσα στις καταιγίδες.

Το ελάφι εκεί. Όταν τις νύχτες άκουα τα βαθιά γαβγίσματα και τους τενεκέδες, τη φριχτή πρόγκα⁴, η καρδιά μου μάτωνε. Γιατί απειλούσαν ανοιχτά τώρα πως θα το σκότωναν και λογάριαζαν όλο και πιο λίγο την εξουσία, που δεν ήταν ελληνική δα και κανονική, κι ο δασικός δεν άκουε πια πολύ ούτε κι έβλεπε

ούτε απαγόρευε ούτε μηνύσεις έκανε κι αυτός κι η αστυνομία.
Το σκότωσαν με τα πρώτα κρύα του φθινοπώρου.

Λουκάς Κούσουλας
(συντόμευση – διασκευή)

1. **το αποτύπωση**: το τύπωση, το συγκράτησα στη μνήμη μου, 2. **βιος (το)**: η περιουσία, 3. **θράσπεψαν**: μεγάλωσαν πολύ, θέριεψαν, 4. **πρόγκα (n)**: το διώξιμο με δυνατές φωνές, το πρόγκημα

1. Πότε διαδραματίζεται η ιστορία που μας αφηγείται ο συγγραφέας;

.....
.....

2. Ποια πρόσωπα παίρνουν μέρος στην ιστορία;

.....
.....

3. Ποια από τις παρακάτω προτάσεις δείχνει την αιτία της ιστορίας; Βάλε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

- α. Οι χωρικοί αντιπαθούσαν τα άγρια ζώα και δεν τα ήθελαν στην περιοχή τους.
- β. Η δασική υπηρεσία άφησε ελεύθερο το ελάφι σε μια περιοχή με πολλές καλλιέργειες.
- γ. Το ελάφι ήταν πολύ άγριο και μοχθηρό ζώο.

4. Ποια από τις παρακάτω προτάσεις δείχνει τη λύση της ιστορίας; Βάλε σε κύκλο τη σωστή απάντηση.

- α. Οι χωρικοί σκότωσαν το ελάφι.
- β. Οι χωρικοί συμφιλιώθηκαν με το ζώο και το άφησαν ήσυχο.
- γ. Η δασική υπηρεσία απομάκρυνε το ελάφι από την περιοχή.

5. Βρες στο κείμενο λέξεις, φράσεις ή προτάσεις που δείχνουν τα συναισθήματα του αφηγητή:

α. όταν αντικρίζει το ελάφι: .....

.....

β. για τον εχθρικό τρόπο με τον οποίο οι χωρικοί αντιμετωπίζουν το ελάφι: .....

.....

6. Συμπλήρωσε τα κενά του παρακάτω κειμένου με τις κατάλληλες προτάσεις που σου δίνονται στο πλαίσιο, ώστε να σχηματιστεί η περίληψη της ιστορίας.

Την άνοιξη του '40 .....

..... Ο αφηγητής ενθουσιάζεται και

Όμως καταλαβαίνει ότι .....

.....

Έτσι όταν οι σοδειές μεγάλωσαν, ...

..... Οι χωρικοί εξοργίστηκαν, αλλά

Το καλοκαίρι του '41 .....

Οι χωρικοί .....

Έτσι .....

- ονειρεύεται ότι θα γίνει φίλος με το όμορφο ζώο
- σκότωσαν το ελάφι στις αρχές του φθινοπώρου
- η δασική υπηρεσία αφήνει στην περιοχή του Παρνασσού ένα ελάφι
- άρχισε να καταστρέφει τα πάντα
- ήρθαν οι Γερμανοί στην Ελλάδα
- η δασική υπηρεσία έκανε λάθος να αφήσει το ελάφι σε μια περιοχή με πολλές καλλιέργειες
- δεν μπορούσαν να το σκοτώσουν γιατί φοβούνταν το νόμο
- δεν υπολόγιζαν τώρα την εξουσία

B. ΠΩΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΥΜΕ ΕΝΑ ΓΕΓΟΝΟΣ

Τι είναι γενικά η περιγραφή

Περιγραφή είναι η αναπαράσταση γραπτά ή προφορικά χώρων, προσώπων, αντικειμένων, γεγονότων κ.λπ.

Υπάρχουν διάφορα **είδη περιγραφής** και συγκεκριμένα:

- περιγραφή αντικειμένων
- περιγραφή κτιρίων
- περιγραφή τοπίων
- περιγραφή χωριών, πόλεων, αρχαιολογικών χώρων κ.λπ.
- περιγραφή φυσικών φαινομένων
- περιγραφή ζώων και φυτών
- περιγραφή έργων τέχνης
- περιγραφή γεγονότων
- περιγραφή προσώπων
- περιγραφή ψυχικών – συναισθηματικών καταστάσεων.

Προσέχω ότι:

- ✿ Η περιγραφή οργανώνεται με άξονα το **χώρο**. Γι' αυτό στα περιγραφικά κείμενα υπάρχουν επιρρήματα ή επιρρηματικές φράσεις που δηλώνουν τόπο.
- ✿ Σημαντικό ρόλο στα περιγραφικά κείμενα παίζουν τα επίθετα και οι επιθετικοί προσδιορισμοί. Αυτά προσδίδουν μεγαλύτερη ζωντάνια και παραστατικότητα στην περιγραφή και μας βοηθούν να φανταστούμε καλύτερα αυτό που περιγράφεται.
- ✿ Στην περιγραφή κυριαρχούν οι παροντικοί χρόνοι, κυρίως ο ενεστώτας αλλά και ο παρακείμενος. Δεν αποκλείεται όμως να χρησιμοποιείται και ο παρατατικός ή ο αόριστος όταν στην περιγραφή μας αναφερόμαστε στο παρελθόν.

Πώς περιγράφουμε ένα γεγονός

Όταν περιγράφουμε ένα γεγονός, αναφέρουμε:

- Πότε έγινε
- Πού έγινε
- Ποια πρόσωπα συμμετείχαν
- Ποια είναι η αιτία-αφορμή του γεγονότος ή ο σκοπός του
- Τι έγινε (πώς ξεκίνησε, εξελίχθηκε και τέλειωσε το γεγονός)
- Ποιες είναι οι συνέπειες – τα αποτελέσματά του και η σημασία του
- Σκέψεις, κρίσεις, συναισθήματα

Θυμάμαι ότι:

- ✿ Η περιγραφή ενός γεγονότος μπορεί να ξεκινήσει και μ' ένα γενικό χαρακτηρισμό του γεγονότος (π.χ. *γεγονός συνηθισμένο, σπάνιο, εξαιρετικό, συγκλονιστικό* κ.λπ.) και να κλείσει επίσης με μια γενική εντύπωση.
- ✿ Η περιγραφή ενός γεγονότος μοιάζει πολύ με την αφήγηση (μόνο που στην περιγραφή ενός γεγονότος περιγράφουμε αυτό που συνέβη με περισσότερες λεπτομέρειες). Γι' αυτό και οι χρόνοι που χρησιμοποιούμε είναι κυρίως οι παρελθοντικοί (παρατατικός, αόριστος) και ο ιστορικός ενεστώτας, που δίνει ζωντάνια και αμεσότητα στο λόγο. Επίσης χρησιμοποιείται ο απλός ενεστώτας, όταν το γεγονός που περιγράφουμε εξελίσσεται τη στιγμή που μιλάμε (π.χ. σ' ένα ρεπορτάζ ο δημοσιογράφος περιγράφει ένα γεγονός τη στιγμή ακριβώς που συμβαίνει).

Παράδειγμα

Ευρωστίνη Κορινθίας: Εμπρηστής ο σκουπιδότοπος

Ένας σκουπιδότοπος που βρίσκεται εγκατεστημένος μέσα στο δάσος φαίνεται ότι ήταν η αιτία της μεγάλης πυρκαγιάς και της ανυπολόγιστης οικολογικής καταστροφής που προκλήθηκε το τελευταίο τριήμερο στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Ευρωστίνης Κορινθίας.

Ο σκουπιδότοπος που χρησιμοποιείται από το Δήμο της Ευρωστίνης βρίσκεται στην περιοχή της Λυγιάς και σύμφωνα με τις καταγγελίες των κατοίκων αλλά και των πυροσβεστών η πυρκαγιά ξεκίνησε προχθές στις 1.30 το μεσημέρι από εκείνο ακριβώς το σημείο.

Δύο αγωγοί νερού που υπήρχαν πλησίον της χωματερής για την πρόληψη της πυρκαγιάς καταγγέλλεται ότι δε λειτούργησαν ποτέ, καθώς δεν υπήρχε φύλακας στο χώρο. Σύμφωνα μάλιστα με πληροφορίες σε παλαιότερο έλεγχο που είχε γίνει στο σκουπιδότοπο είχαν διαπιστωθεί σοβαρότατες ελλείψεις και κίνδυνοι, αλλά οι αρμόδιοι δεν έδειξαν το απαιτούμενο ενδιαφέρον.

«Ο σκουπιδότοπος της Λυγιάς ήταν μέσα σε δάσος. Η παρουσία του εκεί ήταν εμφανές ότι εγκυμονούσε¹ τεράστιο κίνδυνο πυρκαγιάς και οι αρμόδιοι θα έπρεπε να είχαν λάβει τα κατάλληλα μέτρα πυροπροστασίας» δήλωσε ο δασολόγος κ. Καλίρης.

Μέχρι χθες αργά το απόγευμα 270 πυροσβέστες, 62 οχήματα, 4 αεροσκάφη καναντέρ και δύο πυροσβεστικά ελικόπτερα έδιναν μάχη με τις φλόγες, καθώς η πυρκαγιά είχε τεθεί μεν υπό μερικό έλεγχο αλλά οι ισχυροί άνεμοι που έπνεαν στην περιοχή προκαλούσαν συνεχώς αναζωπυρώσεις. Όπως έγινε γνωστό από τη μεγάλη πυρκαγιά αποτεφρώθηκαν² 16.000 στρέμματα δασικής έκτασης, ελαιώνων και καλλιερχειών, ενώ σοβαρές ζημιές

έχουν υποστεί σπίτια και αποθήκες στα χωριά Ελληνικό, Καλλιθέα και Λουτρό.

Εφ. Ελευθεροτυπία, 10/8/2006 (διασκευή)

1. **εγκυμονούσε:** εμπεριείχε, έκρυβε μέσα του, 2. **αποτεφρώθηκαν:** κάπκαν, έγιναν στάχτη

- ✓ Το κείμενο (άρθρο από εφημερίδα) είναι η **περιγραφή ενός γεγονότος**, της πυρκαγιάς στην Ευρωσίνη Κορινθίας.
- ✓ Βασικά στοιχεία που αναφέρονται στην περιγραφή του συγκεκριμένου γεγονότος είναι:
  - ▶ **πότε έγινε:** Προχθές στις 1.30 το μεσημέρι (τον ακριβή χρόνο του γεγονότος μπορούμε να τον διαπιστώσουμε και από την ημερομηνία στο τέλος του άρθρου).
  - ▶ **πού έγινε:** Ευρύτερη περιοχή του Δήμου Ευρωσίνης Κορινθίας.
  - ▶ **τι έγινε:** Ξέσπασε μεγάλη πυρκαγιά.
  - ▶ **ποια ήταν η αιτία του γεγονότος:** Αιτία της πυρκαγιάς ήταν το γεγονός ότι ένας σκουπιδότοπος ήταν εγκατεστημένος μέσα στο δάσος στην περιοχή της Λυγιάς, ενώ δεν είχαν ληφθεί τα κατάλληλα μέτρα πυροπροστασίας.
  - ▶ **ποιες ήταν οι συνέπειες του γεγονότος:** Προκλήθηκε τεράστια οικολογική καταστροφή στην περιοχή, καθώς αποτεφρώθηκαν 16.000 στρέμματα δασικής έκτασης, ελαιώνων και καλλιεργειών. Παράλληλα σοβαρές ζημιές υπέστησαν σπίτια και αποθήκες στα χωριά Ελληνικό, Καλλιθέα και Λουτρό.
  - ▶ **ποια λύση δόθηκε:** 270 πυροσβέστες, 62 οχήματα, 4 αεροσκάφη καναντέρ και δύο πυροσβεστικά ελικόπτερα έδιναν μάχη με τις φλόγες, καθώς η πυρκαγιά είχε τεθεί μεν υπό μερικό έλεγχο, αλλά οι συνεχείς άνεμοι που έπνεαν στην περιοχή προκαλούσαν συνεχώς αναζωπυρώσεις.

Προσοχή!

Πριν αναλύσουμε ένα κείμενο, πρέπει να προσέχουμε τον τίτλο του, ο οποίος μπορεί να μας δίνει κάποιες σημαντικές πληροφορίες. Στο παραπάνω άρθρο, ο τίτλος «Ευρωσίνη Κορινθίας: Εμπρηστής ο σκουπιδότοπος» μας δίνει δύο βασικά στοιχεία που αφορούν την περιγραφή του συγκεκριμένου γεγονότος:

- **πού έγινε το γεγονός:** στην Ευρωσίνη Κορινθίας.
- **ποια ήταν η αιτία του γεγονότος:** ο σκουπιδότοπος που υπήρχε εκεί.

Ασκήσεις εφαρμογής*

Κείμενο 3

Σύλληψη πειρατικού αλιευτικού σκάφους στα ανοιχτά της Γουινέας

Μάρτιος 28, 2006

Έγινε σήμερα σύλληψη ενός πειρατικού αλιευτικού σκάφους, το οποίο ψάρευε παράνομα στα ανοιχτά της Γουινέας, από αξιωματικό του λιμενικού της Γουινέας, έναν ελεγκτή της αλιείας, καθώς και

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις εφαρμογής βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

μέλη του πληρώματος του σκάφους της *Greenpeace*, *Esperanza*, και την οργάνωση *Environmental Justice Foundation*.

Το ελικόπτερο της *Greenpeace* με το πρώτο φως της ημέρας πραγματοποίησε πτήση πάνω από μια ομάδα αλιευτικών σκαφών, 60 μίλια από τις ακτές της Γουινέας. Ένα από αυτά δεν ανήκε στη λίστα των σκαφών με άδεια να ψαρεύει στα ανοικτά της χώρας. Ένα φουσκωτό από το σκάφος της *Greenpeace* μετέφερε έναν αξιωματικό του λιμενικού της Γουινέας και έναν ελεγκτή αλιείας μαζί με πλήρωμα από την *Greenpeace* και την *Environmental Justice Foundation* στο παράνομο σκάφος.

Αφού επιβεβαιώθηκε ότι το σκάφος *Lian Run No 14*, από την ομάδα των κινέζικων σκαφών που εντοπίστηκε στην περιοχή, δεν είχε την απαραίτητη άδεια, οι αρχές της Γουινέας προχώρησαν στη σύλληψη του πλοίου. Η *Esperanza* θα το συνοδέψει τώρα στο *Conakry* (πρωτεύουσα της Γουινέας) και θα το παραδώσει στις αρχές της χώρας στην ακτή.

www.greenpeace.gr
(συντόμευση-διασκευή)

«Η πειρατική αλιεία είναι μια παγκόσμια απειλή για τους ωκεανούς και για όσους εξαρτώνται από τη θάλασσα για την επιβίωσή τους...» είπε η Σοφία Τσενικλή, υπεύθυνη της εκστρατείας της *Greenpeace* για το θαλάσσιο περιβάλλον. «Το πρώτο που πρέπει να γίνει είναι να κλείσουν τα λιμάνια για τα πειρατικά σκάφη, να τους αρνηθεί η πρόσβαση στις αγορές και να γίνουν οι απαραίτητες διώξεις στις εταιρείες που τους στηρίζουν».

www.greenpeace.gr

1. Αφού διαβάσεις προσεκτικά το κείμενο, να συμπληρώσεις τα παρακάτω:

- Τι έγινε; .....
- Πότε έγινε; .....
- Πού έγινε; .....
- Ποια πρόσωπα συμμετείχαν; .....
- .....

2. Ο τίτλος του κειμένου ποια βασικά στοιχεία της περιγραφής του γεγονότος μας δίνει;

.....
.....

3. Αφού διαβάσεις το απόσπασμα που δίνεται μετά το τέλος του κειμένου, μπορείς να εξηγήσεις ποια ήταν η αιτία του γεγονότος;

.....
.....

4. Σε ποιο χρόνο και σε ποιο πρόσωπο βρίσκονται κυρίως τα ρήματα του κειμένου;

.....
.....

5. Βρες στο κείμενο τις χρονικές προτάσεις και τα επιρρήματα ή τις λέξεις/φράσεις που δηλώνουν χρόνο.

.....
.....

Κείμενο 4

Μια μέρα άκουσα τον καπετάνιο να φωνάζει σαν τρελός. Οι ναύτες έτρεχαν σαν δαιμονισμένοι απάνω κάτω να μαζέψουν τα πανιά.

– Τι τρέχει, μωρέ; ρωτάω έναν που βρέθηκε δίπλα μου.

– Δε βλέπεις; μου λέει εκείνος, κίτρινος από το φόβο του. Ο σίφουνας!

Ο σίφουνας! Ακουστά είχα για τούτο το θεριό της φύσης που σκίζει πανιά και σπάζει τα κατάρτια σαν να είναι τίποτα σπιρτόξυλα. Τώρα ήρθε η ώρα να τότε δω κι εγώ με τα μάτια μου. Δεν ήταν ένας, ήτανε τρεις τέσσερις. Οι δύο ξεμάκρυναν πέρα, κατά το Βατούμ. Ο τρίτος, όμως, ερχόταν ίσια πάνω μας. Από πίσω του δέσποζε ο Καύκασος. Το αγέρωχο βουνό έβρεχε τα πόδια του στη θάλασσα.

– Μάινα, μάινα τα πανιά! ακούστηκε γεμάτη αγωνία η φωνή του καπετάνιου. Στη στιγμή οι ναύτες κατέβασαν τα πανιά και τα έδεσαν καλά, να μην τα τσακίσει ο σίφουνας στο πέρασμά του. Ο ουρανός είχε σκοτεινιάσει, το πρόσωπο της θάλασσας έτρεμε σαν να είχε ανατριχίλα κι ο σίφουνας, σταχτόμαυρος σαν κορμός λεύκας, ολοένα πλησίαζε απειλητικός. Ο ναύκληρος γέμισε βιαστικά το σκουριασμένο τρομπόνι με παλιόκαρφα, μολύβια και στουπιά και άλλα τέτοια παλιοπράματα.

– Βάρα! τον πρόσταξε ο καπετάνιος, όταν ο σίφουνας έφτασε δίπλα μας.

Τρεμούλιασε τότε ο σίφουνας, κοντοστάθηκε σαστισμένος κι απέ πέρασε δίπλα μας και γλιτώσαμε. Ανοίξαμε γρήγορα τα πανιά και το πλοίο έπιασε πάλι τη γραμμή του.

Α. Καρκαβίτσας, *Η θάλασσα* (διασκευή Κ. Πούλος),
εκδ. Παπαδόπουλος, 2000

1. Ποιο γεγονός περιγράφεται στο κείμενο (να αναφέρεις την αρχή, την εξέλιξη και το τέλος του γεγονότος);

.....
.....
.....

2. Πότε συνέβη το γεγονός και ποιοι συμμετείχαν σ' αυτό;

.....
.....

3. Πώς ενήργησαν τα πρόσωπα, πώς δηλαδή αντιμετώπισαν το συγκεκριμένο πρόβλημα;

.....
.....

4. Να υπογραμμίσεις το σωστό.

- α. Αυτός που περιγράφει συμμετέχει στο γεγονός.
- β. Αυτός που περιγράφει είναι απλός παρατηρητής του γεγονότος.

5. Στην τρίτη παράγραφο του κειμένου εκτός από το τι έγινε περιγράφονται και κάποια άλλα πράγματα. Ποια είναι αυτά;

.....
.....

6. Προσπάθησε να δώσεις έναν κατάλληλο τίτλο στο κείμενο.

.....
.....

7. Αν ήσουν ένας ρεπόρτερ της εποχής, πώς θα περιέγραφες με σύντομο τρόπο το γεγονός, προκειμένου να δημοσιευθεί στην εφημερίδα σου;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Γ. ΠΩΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΥΜΕ ΕΝΑ ΚΤΙΣΜΑ

Ποια στοιχεία αναφέρουμε στην περιγραφή ενός κτίσματος

Για να περιγράψουμε ένα κτίσμα, αναφέρουμε:

- Πού βρίσκεται
- Ποια είναι η ιστορία του (Πότε, από ποιον και γιατί χτίστηκε – Γεγονότα και πρόσωπα που συνδέονται μ' αυτό)
- Πώς είναι:
  - ▣ Γενική εντύπωση που δημιουργεί
  - ▣ Εξωτερική περιγραφή (Ό,τι περιβάλλει το κτίριο και ανήκει σ' αυτό, διαστάσεις, σχήμα, αρχιτεκτονική, υλικά κατασκευής κ.λπ.)
- Ποια είναι η χρησιμότητα και η σημασία του σήμερα
- Σκέψεις, συναισθήματα, εντυπώσεις, κρίσεις

Σημειώσεις

- Όταν περιγράφουμε ένα κτίσμα με το οποίο συνδεόμαστε προσωπικά, αναφέρουμε και:
  - πότε και πώς το γνωρίσαμε
  - τι κάνουμε ή τι κάναμε σ' αυτό
  - ποιοι βαθύτεροι δεσμοί μας συνδέουν μ' αυτό.
- Στην περιγραφή ενός κτίσματος χρησιμοποιούμε συνήθως χρόνο ενεστώτα, ενώ χρησιμοποιούμε παρελθοντικούς χρόνους όταν αναφερόμαστε στην ιστορία του.

Παράδειγμα

Ο κυκλαδίτικος ανεμόμυλος

Υπάρχουν, γενικά, διάφοροι τύποι ανεμόμυλων, με πιο γνωστό απ' όλους στην Ελλάδα τον κυκλαδίτικο ανεμόμυλο. Χτισμένος συνήθως σε υψώματα, καθώς και σε επίπεδους ανοιχτούς χώρους (που δεν περικλείονται από βουνά), σε τοποθεσίες δηλαδή όπου συνήθως φυσούν δυνατοί άνεμοι, ο ανεμόμυλος αυτός αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά στοιχεία του τοπίου πολλών κυκλαδίτικων νησιών.

Κατασκευασμένος σύμφωνα με τις πατροπαράδοτες συνήθειες των νησιωτών, ο ανεμόμυλος εντυπωσιάζει όποιον τον αντικρίζει πρώτη φορά με την τεράστια φτερωτή του, που περιστρέφεται ανάλογα με τη διεύθυνση και την ένταση του ανέμου, και το εκτυφλωτικό λευκό χρώμα του, που έρχεται σε αντίθεση με το γαλάζιο

του ουρανού και της θάλασσας. Το κυρίως κτίσμα του κυκλαδίτικου ανεμόμυλου, γνωστού και με την ονομασία ξετροχάρης, είναι ένας πέτρινος πύργος κυλινδρικού σχήματος. Η σκεπή του είναι κωνική και καλύπτεται συνήθως από χόρτο, που τοποθετείται πάνω από τον ξύλινο σκελετό της. Η είσοδός του είναι μια μικρή ξύλινη πόρτα, ενώ ψηλά, κάτω ακριβώς από την κωνική σκεπή, υπάρχει ένα μικρό παραθυράκι, σαν φεγγίτης, για να αερίζεται και να φωτίζεται λίγο το εσωτερικό. Συχνά, γύρω από τον ανεμόμυλο υπάρχει ένας μικρός πέτρινος περίβολος, πάνω στον οποίο συνηθίζουν να κάθονται οι ντόπιοι και οι επισκέπτες και ν' αγναντεύουν το πέλαγος. Το πιο εντυπωσιακό πάντως στοιχείο του είναι σίγουρα η στρογγυλή φτερωτή του, που με τις ακτινωτές ξύλινες αντένες της και τα λευκά πανιά της να φουσκώνουν κόντρα στον άνεμο μοιάζει με ιστιοφόρο που ταξιδεύει στ' ανοιχτά.

Η σπουδαιότερη χρήση του ανεμόμυλου στις Κυκλάδες ήταν για το άλεσμα των δημητριακών (σιτάρι, καλαμπόκι κ.λπ.). Σε ορισμένες, πάντως, περιπτώσεις οι ανεμόμυλοι χρησιμοποιήθηκαν και για την άντληση νερού, καθώς και για το άλεσμα διάφορων υλικών, όπως καρκευμάτων, χρωμάτων, ακόμα και πυρόλιθου (είδος πετρώματος) για την κατασκευή αγγείων. Αν και στο παρελθόν η χρήση του κυκλαδίτικου ανεμόμυλου ήταν πολύ διαδεδομένη, σήμερα έχει περιοριστεί σημαντικά – οι ανεμόμυλοι του συγκεκριμένου τύπου δε χρησιμοποιούνται πλέον για το άλεσμα των σιτηρών και όσοι έχουν απομείνει διατηρούνται περισσότερο για τουριστικούς λόγους: ορισμένοι έχουν μετατραπεί σε κατοικίες, ενοικιαζόμενα δωμάτια κ.λπ., ενώ άλλοι αποτελούν απλώς «μνημεία» μιας περασμένης εποχής. Πάντως, σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδας (π.χ. στην Κρήτη) υπάρχουν ακόμη ανεμόμυλοι, που χρησιμοποιούνται κυρίως για την άντληση νερού.

Ο ανεμόμυλος ήταν ιδιαίτερα σημαντικός για τους νησιώτες, καθώς όχι μόνο έπαιξε σπουδαίο ρόλο για την οικονομία και την ευημερία τους, αλλά και αποτελούσε το κέντρο της κοινωνικής

τους ζωής. Σε μια εποχή που τα δημητριακά και κατ' επέκταση το αλεύρι ήταν από τα κύρια είδη διατροφής των ανθρώπων, όσο οι ανεμόμυλοι λειτουργούσαν κανονικά οι νησιώτες γνώριζαν πως η επιβίωσή τους ήταν εξασφαλισμένη. Από την άλλη, σε μια εποχή που η κοινωνική ζωή είχε διαφορετική μορφή από τη σημερινή, ο ανεμόμυλος εξυπηρετούσε και αυτή την ανάγκη, αφού εκεί δινόταν η ευκαιρία στους ντόπιους να συναντιούνται, να συζητούν, να γνωρίζονται καλύτερα μεταξύ τους, να διασκεδάζουν, να κάνουν ακόμα και προξενιά. Για τους λόγους, λοιπόν, αυτούς οι νησιώτες αγαπούσαν τους ανεμόμυλους και εκτιμούσαν τόσο την προσφορά τους, ώστε πίστευαν πως σε σύγκριση με τα καράβια –το άλλο καθοριστικό για τη ζωή τους στοιχείο– ήταν ανώτεροι και για τους ίδιους λόγους, άλλωστε, θαύμαζαν περισσότερο τους μυλωνάδες από τους καπετάνιους, θεωρώντας ότι το επάγγελμα των πρώτων ήταν πολύ πιο δύσκολο και απαιτητικό απ' ό,τι των δεύτερων.

Αντικρίζοντας, λοιπόν, κανείς σήμερα έναν ανεμόμυλο, δεν μπορεί παρά να θαυμάσει την επινοητικότητα των ανθρώπων περασμένων εποχών που, παρά τις περιορισμένες γνώσεις και τα ελάχιστα μέσα που διέθεταν, κατάφεραν να δαμάσουν και να εκμεταλλευτούν πανίσχυρες δυνάμεις της φύσης, όπως τον άνεμο στη συγκεκριμένη περίπτωση, για να επιβιώσουν. Και τελικά, με κατασκευές όπως οι ανεμόμυλοι, κατάφεραν όχι απλώς να επιβιώσουν, αλλά και να βελτιώσουν τις συνθήκες της ζωής τους και να αναπτύξουν πολιτισμό. Από την άλλη πλευρά, στη θέα ενός κυκλαδίτικου ανεμόμυλου, διαπιστώνει κανείς με δέος τη μεγάλη ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας, που με βάση τις λειτουργικές αρχές αυτού του απλού «μηχανήματος» οδηγήθηκαν σε σύγχρονες κατασκευές όπως οι ανεμογεννήτριες, που χρησιμοποιούνται σήμερα για την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος.

Αλ. Στράτου, Γλώσσα Ε΄ Δημοτικού,
τεύχος Α΄, εκδ. Σαββάλας

- ✓ Στο κείμενο περιγράφεται ο κυκλαδίτικος ανεμόμυλος.
- ✓ Τα στοιχεία που αναφέρονται στην περιγραφή είναι:
  - ▣ **Πού βρίσκεται ο ανεμόμυλος:** «Χτισμένος συνήθως σε υψώματα, καθώς και σε επίπεδους ανοιχτούς χώρους (που δεν περικλείονται από βουνά), σε τοποθεσίες δηλαδή όπου συνήθως φυσούν δυνατοί άνεμοι...».
  - ▣ **Πώς είναι:**
    - **Γενική εντύπωση που δημιουργεί:** «Κατασκευασμένος σύμφωνα με τις πατροπαράδοτες συνήθειες ... σε αντίθεση με το γαλάζιο του ουρανού και της θάλασσας».
    - **Εξωτερική περιγραφή:** «Το κυρίως κτίσμα του κυκλαδίτικου ανεμόμυλου ... με ιστιοφόρο που ταξιδεύει στ' ανοιχτά».
  - ▣ **Ποια ήταν η χρησιμότητά του στο παρελθόν:** «Η σπουδαιότερη χρήση του ανεμόμυλου στις Κυκλάδες ... για την κατασκευή αγγείων».
  - ▣ **Ποια είναι η χρησιμότητά του σήμερα:** «Αν και στο παρελθόν η χρήση του κυκλαδίτικου ανεμόμυλου ήταν πολύ διαδεδομένη ... που χρησιμοποιούνται κυρίως για την άντληση νερού».
  - ▣ **Πόσο σημαντικός ήταν για τη ζωή των νησιωτών:** «Ο ανεμόμυλος ήταν ιδιαίτερα σημαντικός για τους νησιώτες ... πολύ πιο δύσκολο και απαιτητικό απ' ό,τι των δεύτερων».
  - ▣ **Σκέψεις και συναισθήματα που μας δημιουργεί ο ανεμόμυλος:** «Αντικρίζοντας, λοιπόν, κανείς σήμερα έναν ανεμόμυλο ... που χρησιμοποιούνται σήμερα για την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος».

Ασκήσεις εφαρμογής*

Κείμενο 5

Από το παρελθόν τους, που ήταν όλο ευημερία και πολιτισμό, τ' Αμπελάκια διατηρούν τρία-τέσσερα αρχοντικά σπίτια που παρουσιάζουν, μαζί με την ομορφιά τους, και ξεχωριστό ενδιαφέρον. Το σπουδαιότερο απ' αυτά ονομάζεται σπίτι του Σβαρτς, από το εκγερμανισμένο όνομα του ιδιοκτήτη του Μαύρου, διευθυντή του συνεταιρισμού των Αμπελακίων στη Βιέννη.

Επισκέφθηκα το παλιό αυτό αρχοντικό. Βρίσκεται στην είσοδο του χωριού. Σπρώχνοντας μια ρημαδιασμένη πόρτα, βρέθηκα σε μια μικρή αυλή, πλακόστρωτη κι ασβεστωμένη, μ' ανθισμένα γύρω της πεζούλια. Μωβ λουλούδια κρέμονταν από ένα υποβάσταγμα κληματαριάς μ' ένα μεγάλο διακοσμητικό εφέ¹, κι όλη η αυλή ήταν αρωματισμένη και ήταν σαν να σε καλούσε.

Από την αυλή, το σπίτι παρουσιάζει μια παράξενη εικόνα: φαίνεται και πλούσιο και εγκαταλειμμένο. Τριώροφο, λίθινο, με μικρά καγκελόφρακτα παράθυρα στα δύο πρώτα του πατώματα, άνοιξε, στο τελευταίο, σαν ένα λουλούδι.

Το πάτωμα αυτό είχε μίαν αέρινη ελαφρότητα και μια χάρη παραμυθένια. Διάτρητο σ' όλο το μήκος του από τετράγωνα παράθυρα, με ζωγραφικές εδώ κι εκεί διακοσμήσεις, με σαχνιστά² που τα καγκελωτά ή καφασωτά τους παράθυρα είχαν εξαίσια βιτρώ³ με χτυπητά χρώματα, θα έκανε μια λαμπρή εντύπωση στην εποχή του – αλλά, τώρα, όλ' αυτά ήταν ρημαδιασμένα, τα ξύλα απ' τα καφάσια και τα παράθυρα είχαν μαυρίσει και σαπίσει από τις βροχές ενάμιση αιώνα, μερικά βιτρώ ήταν σπασμένα, κι ένα από τα σαχνιστά απειλούσε να πέσει.

* Οι απαντήσεις στις Ασκήσεις εφαρμογής βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

Το ίδιο αυτό μείγμα πλούτου και εγκατάλειψης παρατηρείται και στο εσωτερικό του σπιτιού, προπάντων στο τελευταίο πάτωμα, που θα ήταν για τις γιορτές και τις υποδοχές. Τα δωμάτια, στο πάτωμα αυτό, δε χωρίζονται με τοιχώματα, αλλά με ξύλινα διαφράγματα, κατατρυπημένα από παράθυρα που είναι όλα τους στολισμένα με πολύχρωμα βιτρώ. Έχει κανείς την εντύπωση ότι δε βρίσκεται στην κατοικία ενός σοβαρού εμπόρου, αλλά στα έρημα δωμάτια κάποιας σουλτανικής οδαλίσκης⁴ ή πριγκιποπούλας των παραμυθιών, γιατί όλα στο πάτωμα αυτό είναι χαριτωμένες διακοσμήσεις, ανάλαφρα σκαλίσματα, κομψές κολονίτσες, βιτρώ με ζωηρά χρυσά, κόκκινα και γαλαζοπράσινα χρώματα, και τοιχογραφίες με φανταστικές πολιτείες και μ' εξίσια διακοσμητικά μοτίβα λουλουδιών. [...]

Σ' όλα αυτά όμως σκορπιέται μια οσμή σαπίλας και μούχλας, ένας τοίχος παρουσιάζει μια τεράστια ρωγμή απ' όπου φαίνεται ο ουρανός, κανένα έπιπλο δεν κόβει τη νεκρική γυμνότητα των σαλονιών, και στο δωμάτιο, που ονομάζεται του Αετού και που είναι όλο ζωγραφικά κεντήματα, ξεραίνονται σωροί κρεμμυδιών στο πάτωμα! Ένα αίσθημα απεριγράπτης μελαγχολίας γεμίζει την ψυχή στο θέαμα αυτού του ξεπεσμού. Και τη μελαγχολία αυτή τη μεγάλωναν το κλωμό λιγοστό φως που έπεφτε μέσα σε κείνη την εγκατάλειψη, κι οι χοντρές στάλες της βροχής που χτυπούσαν στα μαυρισμένα ξύλα των καφασιών. [...]

Στο ετοιμόρροπο αυτό αρχοντικό κατοικούσε μια αρρωστημένη γριά που έβηχε, κουρνιασμένη σε μια γωνιά, και που μας κοίταζε αμίλητη και με στυλωμένα μάτια – όμοια με φάντασμα των περασμένων καιρών. Κι έξω έβρεχε, και το φως ήταν κλωμό, κι ο ουρανός πένθιμος...

Κ. Ουράνης, Ελλάδα (διασκευή)

1. **εφέ:** τέχνασμα, τρικ, 2. **σαχνιστά:** εξώστες, 3. **βιτρώ:** επιφάνεια που συντίθεται από κομμάτια χρωματιστού γυαλιού, που σχηματίζουν διάφορες διακοσμητικές παραστάσεις, 4. **οδαλίσκη:** γυναίκα του χαρεμιού

1. Ποιο κτίσμα περιγράφεται στο κείμενο, πώς λέγεται και πού βρίσκεται;

.....

2. Ποια γενική εντύπωση προκαλεί το κτίριο στο συγγραφέα;

.....

.....

3. Πώς χρησιμοποιούνταν το κτίριο στο παρελθόν και πώς χρησιμοποιείται σήμερα;

.....

.....

4. α. Να εντοπίσεις τα τμήματα του κειμένου που αφορούν την εξωτερική περιγραφή του κτιρίου.

.....

.....

.....

β. Να εντοπίσεις τα τμήματα του κειμένου που αφορούν την εσωτερική περιγραφή του κτιρίου.

.....

.....

.....

5. Να υπογραμμίσεις το σωστό.

Ο αφηγητής νιώθει μια «απερίγραπτη μελαγχολία»:

α. λόγω του βροχερού καιρού

- β. λόγω της εικόνας της εγκατάλειψης και του ξεπεσμού που παρουσίαζε το κτίριο
 γ. διότι δεν μπορούσε και ο ίδιος να ζήσει σ' ένα παρόμοιο αρχοντικό.

6. «Το πάτωμα αυτό ... απειλούσε να πέσει». Να βρεις στο απόσπασμα αυτό του κειμένου τα επίθετα μαζί με τα ουσιαστικά που προσδιορίζουν.

α.	στ. ....
β.	ζ. ....
γ.	η. ....
δ.	θ. ....
ε.	ι. ....

Κείμενο 6

Η περιπλάνησή μας μέσα στους πετρώδεις κι ανηφορικούς δρομάκους του Μυστρά συνέχισε το παραμύθι, αντί να διαλύσει τη μαγεία του.[...]

Πηγαίναμε όπου μας πήγαιναν τα μονοπάτια, σταματώντας στις εκκλησίες που αποτελούν τ' αξιοθέατα του Μυστρά. Είναι πολλές και τόσο τρυφερά ωραίες, που θα 'θελε κανείς να τις καϊδέψει. Όλες έχουν το εξωτερικό τους άθικτο. Σκορπισμένες εδώ κι εκεί, βάζουν στην ομοιοχρωμία των ερειπίων μερικές νότες πρόσχαρες και γλυκιές, με τα κόκκινα κεραμίδια των τρούλων τους, που έχουν πάρει με τον καιρό το χρώμα από μαραμένα τριαντάφυλλα.

Καμιά δε μοιάζει με την άλλη, όλες τους όμως έχουν τόσο λεπτές και αρμονικές διαστάσεις, που απορεί κανείς πώς οι Βυζαντινοί, που απεικονίζουν στις τοιχογραφίες τους τους θεούς και τους

αγίους τόσο στυγνούς¹ και βλοσυρούς, τους έχτισαν ναούς έτσι γλυκούς και χαριτωμένους. Μικρές όλες τους, με τρούλους ανάλαφρους, με λεπτούς μαρμαρίνους κίονες στις αψίδες των παραθύρων, με προσόψεις εξαίσια διακοσμημένες, φέρνουν στο νου τις μεσαιωνικές εκείνες ανάγλυφες² κασετίνες, τις επίχρυσες και σμαλτωμένες, όπου οι αρχόντισσες φύλαγαν τα κοσμήματά τους. Το εσωτερικό των περισσότερων είναι κατεστραμμένο, οι θαυμάσιες τοιχογραφίες έχουν μισοσβησθεί, χόρτα έχουν φυτρώσει εκεί όπου άλλοτε ήταν μαρμαρίνο δάπεδο με ψηφιδωτά, κι ο τρούλος είναι συχνά τρύπιος στην κορφή του. Το γαλάζιο όμως του ουρανού, που φαίνεται από το άνοιγμα, είναι τόσο φωτεινό κι έχει τόση ευαγγελικότητα³, που οι έρημες εκκλησίες διατηρούν –κι έτσι χαλασμένες, κι έτσι αλειτούργητες– όλη τους την παλιά θρησκευτική ατμόσφαιρα.

Κ. Ουράνης, Ελλάδα

1. **στυγνούς**: σκληρούς, 2. **ανάγλυφος**: αυτός που έχει χαραχτεί και σκαλιστεί πάνω σε μια επιφάνεια, ώστε να προεξέχει, 3. **ευαγγελικότητα**: αισιοδοξία

1. Τι είδους κτίρια περιγράφονται στο κείμενο και πού βρίσκονται;

.....

.....

2. Ποια γενική εντύπωση προκαλούν τα κτίρια αυτά στο συγγραφέα;

.....

.....

3. Συγκέντρωσε εδώ λέξεις, φράσεις ή προτάσεις που περιγράφουν την εξωτερική όψη και το εσωτερικό των κτιρίων.

α. Εξωτερική όψη: .....

.....
.....
.....
.....

β. Εσωτερική όψη: .....

.....
.....
.....
.....

4. Ποια είναι η σημασία αυτών των κτιρίων σήμερα;

.....
.....

5. Ποιους χρόνους χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην περιγραφή του και γιατί;

.....
.....

6. Να αντιστοιχίσεις τα επίθετα της στήλης Α με τα κατάλληλα ουσιαστικά της στήλης Β και να δημιουργήσεις μικρές φράσεις. (Φρόντισε να βάλεις τα επίθετα στο σωστό γένος, ανάλογα με το ουσιαστικό που προσδιορίζουν.)

A	B
πετρώδης •	• δρόμος
ανηφορικός •	• διακόσμηση
μαρμάρινος •	• έδαφος
βλοσυρός •	• βλέμμα
επίχρυσος •	• κολόνα

- α. ....
- β. ....
- γ. ....
- δ. ....
- ε. ....

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

(επιλογή θεμάτων από το σχολικό βιβλίο)

σελ. 10 του σχολικού βιβλίου, τεύχος α΄

Κλείστε τα μάτια και φανταστείτε ότι είστε μέσα σ' ένα δάσος... Σκεφτείτε μια ιστορία. Για παράδειγμα, μια πυρκαγιά ξεσπάει και απειλεί το δάσος ή μια όξινη βροχή αρχίζει να πέφτει ή κάποιοι παράνομοι ξυλοκόποι κόβουν δέντρα. Τι θα κάνουν οι ήρωες της ιστορίας και τα άλλα πλάσματα του δάσους; [...]

Απάντηση

Μια πυρκαγιά ξεσπάει και απειλεί το δάσος

Ήταν μια ζεστή καλοκαιρινή μέρα. Ο ήλιος βρισκόταν ψηλά στον ουρανό και έστελνε τις καυτές του ακτίνες στη Γη. Στο μεγάλο καταπράσινο δάσος τα ζωάκια προσπαθούσαν να βρουν καταφύγιο στη σκιά των δέ-

ντρων, ενώ παρακαλούσαν το θεό των ανέμων να τους λυπηθεί και να τους στείλει ένα απαλό αεράκι για να δροσιστούν.

Σ' ένα μικρό ξέφωτο, κάτω από μια τεράστια βελανιδιά βρισκόταν ξαπλωμένο το ελαφάκι ο Αναστάσης, απολαμβάνοντας το δροσερό της ίσκιο και το απαλό θρόισμα των φύλλων της. Λίγο πιο πέρα ο φίλος του ο Νικόλας ο λαγός έπαιζε κυνηγώντας μια πεταλουδίτσα, δείχνοντας να αδιαφορεί για τη ζέστη. Το ελαφάκι έκλεισε τα μάτια του νιώθοντας μια μικρή ζάλη να τον κυριεύει. Νανουρισμένος από το γλυκό, αδιάκοπο κελάηδημα των πουλιών αποκοιμήθηκε στη στιγμή.

– Ε, Αναστάση, ξύπνα! Το ελαφάκι άνοιξε τα μάτια του και είδε το φίλο του το λαγό να στέκει τρομαγμένος από πάνω του.

– Τι συμβαίνει; ρώτησε.

Ο λαγός χωρίς να μιλήσει του έδειξε ψηλά στον ουρανό. Σμήνος πουλιών πετούσαν τρομαγμένα προς τα δυτικά βγάζοντας περίεργες κραυγές. Ο ήλιος έμοιαζε να έχει κρυφτεί πίσω από σκοτεινά σύννεφα, ενώ μια μурωδιά καμένου ξύλου πλανιόταν στον αέρα.

– Φοβάμαι ότι κάποιο κακό μας βρήκε, είπε ο λαγός. Δεν πρόλαβε να τελειώσει το λόγο του, όταν εμφανίστηκαν διάφορα ζώα να τρέχουν πανικόβλητα ανάμεσα στα δέντρα. Μια αλεπού, βλέποντας το ελάφι και το λαγό να στέκουν απορημένοι, κοντοστάθηκε και τους είπε:

– Γιατί κάθεστε εδώ; Δε βλέπετε ότι το δάσος πήρε φωτιά; Τρέξτε να σωθείτε.

– Μα, πού να πάμε; είπε το ελάφι. Τι πρέπει να κάνουμε;

– Φύγετε προς τη θάλασσα. Μόνο εκεί δε θα κινδυνεύετε, ακούστηκε από ψηλά η φωνή ενός δρυοκολάπτη. Ακολουθήστε το μεγάλο μονοπάτι. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος διαφυγής.

Το ελάφι και ο λαγός άρχισαν να τρέχουν απελπισμένοι προς τα εκεί. Είχαν ακούσει από κάποιους μεγαλύτερους για τη φωτιά, πόσο άγριο και φοβερό θηρίο ήταν, όμως δεν την είχαν αντιμετωπίσει ποτέ. Φτάνοντας σ' ένα μικρό ύψωμα στράφηκαν να δουν την πυρκαγιά. Πυκνοί, μαύροι καπνοί έβγαιναν τώρα από το δάσος, ενώ διακρίνονταν καθαρά κίτρινες και πορτοκαλί φλόγες που τύλιγαν με μανία τα μεγάλα, πανάρ-

χαια δέντρα του. Η καρδιά τους σφίχτηκε, αλλά η ανάγκη να σωθούν τους έκανε να συνεχίσουν το δρόμο τους.

Λίγη ώρα αργότερα βγήκαν από το δάσος και αντίκρισαν τη γαλάζια θάλασσα. Στην παραλία ήταν συγκεντρωμένα πολλά ζώα, που είχαν καταφέρει να φτάσουν σ'ωσως εκεί. Ανήμπορα παρακολουθούσαν στο βάθος τη μεγάλη πυρκαγιά που ρήμαζε το δάσος, το μοναδικό τους σπίτι. Το ελάφι και ο λαγός πλησίασαν κάποιους φίλους τους χαρούμενοι που τους έβλεπαν ζωντανούς. Έπρεπε τώρα να μείνουν όλοι μαζί, ενωμένοι. Ποιος ξέρει τι θα απογίνονταν. Δεν μπορούσαν να πολεμήσουν την καταστροφική φωτιά, όμως έπρεπε να επιβιώσουν. Και σ' αυτό τον αγώνα είχαν μόνο ο ένας τον άλλον. Το ελαφάκι κοίταξε λυπημένο το φίλο του το λαγό. Τα βλέμματά τους, γεμάτα πίκρα, συναντήθηκαν. Σιωπηλά υποσχέθηκαν ο ένας στον άλλο: «Θα τα καταφέρουμε».

σελ. 8 του Τετραδίου Εργασιών, τεύχος α΄

Χρησιμοποιώντας τα ίδια ή παρόμοια επιρρήματα και φράσεις γράψτε στο τετράδιό σας μια δική σας ιστορία με θέμα το φύτεμα λουλουδιών ή δέντρων.

Απάντηση

Στη μικρή γειτονιά όπου ζω το πράσινο είναι λιγοστό. Το τσιμέντο που κυριαρχεί σκοτεινιάζει και ασχημαίνει τη ζωή μας απελπιστικά.

Όσπου ένα χρόνο πριν, κάτι φάνηκε ότι πάει να αλλάξει. Κάτι μπουλντόζες του Δήμου εμφανίστηκαν ξαφνικά για να γκρεμίσουν ένα παλιό κτίριο που υπήρχε στην περιοχή, ενώ μια ανακοίνωση που τοιχοκολλήθηκε μας πληροφορούσε ότι στη θέση του θα φτιαχνόταν μια μικρή πλατεία με παρτέρια με λουλούδια, σιντριβάνια και παιδική χαρά για τα παιδιά. Η χαρά μας ήταν απεριγράπτη και αρχίσαμε αμέσως να κάνουμε διάφορα όνειρα. Γρήγορα όμως προσγειωθήκαμε στην πραγματικότητα. Ένας χρόνος πέρασε και καμιά πλατεία δεν κατασκευάστηκε. Η αλάνα που δημιουργήθηκε έμενε ανεκμετάλλευτη γεμίζοντάς μας με σκόνη το καλοκαίρι και λάσπη με τις πρώτες βροχές του φθινοπώρου.

Αγανακτισμένοι οι κάτοικοι, νιώθοντας ότι δικαιούμαστε να ζούμε σ' ένα πιο όμορφο περιβάλλον, αποφασίσαμε να κάνουμε κάτι. Μιας και δεν είχε νόημα να περιμένουμε βοήθεια από το Δήμο, θα ενεργούσαμε μόνοι μας. Η ιδέα μας ήταν απλή: θα φυτεύαμε εμείς λουλούδια και δέντράκια στην αλάνα και με κοινή προσπάθεια θα δημιουργούσαμε έναν κήπο για τη γειτονιά μας.

Έτσι μια Κυριακή πρωί, συγκεντρωθήκαμε όλοι στην αλάνα κρατώντας στα χέρια μας φτυάρια, αξίνες, ποτιστήρια και ό,τι άλλα εργαλεία είχαμε. Ο κυρ Γιώργης που ήξερε από τέτοια πράγματα αναδείχθηκε παμπηφεί ο αρχηγός μας, ενώ εγώ με μερικούς φίλους ακόμη οριστήκαμε ως βοηθοί του. Αφού μας έδωσε οδηγίες για το πώς θα γίνει το φύτεμα, ριχτήκαμε όλοι στη δουλειά. Κάποιοι έσκαβαν τους λάκκους, άλλοι φύτευαν τα φυτά και άλλοι έριχναν το λίπασμα που χρειαζόταν. Στο τέλος ποτίσαμε τα λουλούδια μας, ενώ ορίσαμε πώς θα φροντίζουμε τον αυτοσχέδιο κήπο μας αναλαμβάνοντας όλοι την ευθύνη να προσφέρουμε εξίσου.

Και τελικά τα καταφέραμε. Φέτος την άνοιξη ο κήπος μας άνθισε. Τα λουλούδια μπουμπούκιασαν, τα δέντράκια μας πέταξαν πράσινα φυλλαράκια και η γειτονιά μας γέμισε με χρώματα και μυρωδιές. Ομόρφυνε. Και εμείς, περήφανοι, καμαρώναμε τον κήπο μας και χαιρόμαστε που καταφέραμε να νικήσουμε έστω και λίγο την ασχήμια του τσιμέντου.

Κριτήριο Αξιολόγησης*

Το πορτοκάλι και μια ηλιαχτίδα

Ήταν, κάποτε, μια μικρή ηλιαχτίδα. Μικρή, μα πολυταξιδεμένη. Και πού δεν είχε πάει!

Είχε ταξιδέψει μέχρι τα πιο μακρινά αστέρια. Είχε διασχίσει το διάστημα σκαρφαλωμένη πάνω σε βιαστικούς γαλαξίες.

Μα πάντα γυρνούσε πίσω, στη ζεστή αγκαλιά του ήλιου, ώσπου μια μέρα αποφάσισε να έρθει στη Γη.

Έπαιξε με τα κύματα. Κρύφτηκε μέσα στα σκοτεινά φυλλώματα των δέντρων. Δροσίστηκε στα νερά των ποταμών. Κουβέντιασε, καθισμένη πάνω στα πέταλα μιας μαργαρίτας, με τις μέλισσες και τις πεταλούδες. Ακούμπησε πάνω στις φτερούγες ενός αηδονιού και τραγούδησε μαζί του.

Και οι μέρες περνούσαν. «Πότε θα γυρίσεις πίσω;» τη ρωτούσε ο ήλιος. «Αχ, είναι όμορφη η Γη!» του απαντούσε εκείνη. «Άσε με να μείνω για πάντα!»

Ο ήλιος δεν της το χάλασε το χατίρι. «Μείνε!» της είπε. Κι η ηλιαχτίδα, χαρούμενη, άρχισε να ψάχνει να βρει το πού θα έστηνε το νέο σπιτικό της.

Έψαξε εκεί που φυτρώνουν τα λουλούδια. Κι εκεί που υψώνονται τα πεύκα. Εκεί που κοιμούνται τα ελάφια. Εκεί που ξεδιψούνε τα πουλιά. Παντού ήταν όμορφα! Ποιο μέρος να πρωτοδιαλέξει;

Μια μέρα συνάντησε ένα δέντρο. Μικρό ήταν. Μα είχε καταπράσινα φύλλα, με όμορφη μυρωδιά. Είχε κάτι ολοστρόγγυλους καρπούς, που κρεμόντουσαν από τα κλαδιά του.

Κάτω από τη φλούδα τους –κι αυτή μυρωδάτη ήταν– η ηλιαχτίδα άκουσε τους χυμούς να την προσκαλούνε: «Σ' εμάς μείνε!» είπαν. «Σ' αυτό το πορτοκάλι!» Κι έτσι έκανε.

Από τότε το πορτοκάλι έχει αυτό το λαμπερό χρώμα. Όταν το πιάνεις στα χέρια σου, λες και κρατάς τον ήλιο. Ίδια μ' αυτόν λάμπει.

Μάνος Κοντολέων – Από το Ανθολόγιο
Λογοτεχνικών Κειμένων Γ' και Δ' Δημοτικού,
ΟΕΔΒ (διασκευή)

* Οι απαντήσεις στο Κριτήριο Αξιολόγησης βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

1. Αφού διαβάσεις προσεκτικά το κείμενο, να συμπληρώσεις τα παρακάτω:

- πού συμβαίνει η ιστορία: .....
- πότε: .....
- ποιοι είναι οι ήρωες: .....
- πώς ξεκινάει η ιστορία: .....
- ποια γεγονότα συμβαίνουν: .....
- πώς τελειώνει η ιστορία: .....

2. Να υπογραμμίσεις το σωστό.

Τι είναι το κείμενο;

- α. παραμύθι
- β. μύθος
- γ. διήγημα
- δ. ρεπορτάζ

3. Να βρεις τις λέξεις και τις φράσεις του κειμένου που φανερώνουν χρόνο και να συμπληρώσεις τα παρακάτω:

Επιρρήματα: .....

Φράσεις με προθέσεις: .....

Χρονικές προτάσεις: .....

Ουσιαστικά σε αιτιατική: .....

4. «Έπαιξε με τα κύματα ... και τραγούδησε μαζί του»: Να ξαναγράψεις το απόσπασμα μεταφέροντας τα ρήματα από το παρελθόν α. στον ενεστώτα, β. στο συνοπτικό μέλλοντα.

.....
 .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Να συμπληρώσεις σωστά τις καταλήξεις των ρημάτων στο παρακάτω κείμενο.

Αν φανταστείτ..... τη Γη σαν επιχείρηση, οι προοπτικές της δε φαίνοντ..... και πολύ καλές: κάθε χρόνο η γραμμή παραγωγής της λειτουργγ..... όλο και πιο γρήγορα, αλλά οι πρώτες ύλες εξαντλούντ..... επικίνδυνα. Στην προσπάθεια ενίσχυσης της παραγωγής αγνοείτ..... συνήθως η οικονομία και έτσι τα αποθέματα σε ενέργεια και νερό σπαταλιούντ..... . Ο συνδυασμός είναι επικίνδυνος και χωρίς άμεση δράση η επιχείρηση θα πέσ..... έξω. Απίστευτο; Ίσως. Όμως, από πολλές απόψεις, αυτός είναι ο κόσμος που ζούμ..... σήμερα. Για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα ο άνθρωπος χρησιμοποίησ..... τη Γη όπως αυτός ήθελ....., χωρίς να νοιάζετ..... για τις επιπτώσεις. Αλλά το παρελθόν μάς προλαβαίν..... και γίνετ..... ξεκάθαρο ότι τα πράγματα πρέπει ν' αλλάξουν. Για να εξυγιανθ..... ο πλανήτης μας, επιβάλλετ..... να μειωθ..... η επίδρασή μας σ' αυτόν.

D. Burnie, *Ο πλανήτης σε κίνδυνο*, εκδ. Σαββάλας

6. Να συμπληρώσεις τις παρακάτω προτάσεις επιλέγοντας την κατάλληλη λέξη από το πλαίσιο.

ρύπανση, οικοσύστημα, οικολογικός (-ή, -ό),
βιότοπος, ανακύκλωση, περιβαλλοντικός (-ή, -ό)

- α. Χάρη στη δράση των ..... οργανώσεων όλο και περισσότεροι πολίτες ευαισθητοποιούνται στο θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος.
- β. Οι βιομηχανίες και τα αυτοκίνητα αποτελούν τις κυριότερες αιτίες της ατμοσφαιρικής ..... που ταλαιπωρεί τις περισσότερες μεγαλουπόλεις του κόσμου.
- γ. Η ..... αποτελεί την πιο σημαντική λύση για τη μείωση του όγκου των σκουπιδιών.
- δ. Η λίμνη Κερκίνη αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους ..... που αποτελεί πηγή ζωής για πάρα πολλά είδη ζώων και φυτών.
- ε. Η εξαντλητική αλιεία, η μόλυνση και η υπερβολική ανάπτυξη των ακτών απειλούν σημαντικά το θαλάσσιο ..... της Μεσογείου.
- στ. Η χωρίς προγραμματισμό βιομηχανική ανάπτυξη δημιούργησε τεράστια ..... προβλήματα στις αναπτυγμένες χώρες.

7. *Με ήρωα μια ηλιαχτίδα αφηγήσου και εσύ μια σύντομη ιστορία. Πρόσεξε στην αφήγηση να αναφέρεις τα εξής στοιχεία:*

- πού γίνονται τα γεγονότα
- πότε
- ποιοι είναι οι ήρωες
- ποια είναι η εξέλιξη της ιστορίας (αίτια/αφορμές, γεγονότα που συμβαίνουν, λύση της ιστορίας).

